

**Gradska služba za privredu,
budžet i finansije**

**IZVJEŠTAJ O STANJU POLJOPRIVREDE
NA PODRUČJU GRADA GRADAČAC**

Gradačac, februar 2020.g.

1. U V O D

Nosioци razvoja poljoprivrede na području grada Gradačac su kako pravni subjekti tako i individualni poljoprivredni proizvođači.

Pravni subjekti su:

DD "Duhan", Doo "Svit-Vegafruit" Doo, "Inmer", „Mliječna industrija 99“ Gradačac Doo ZZ "Ledenička dolina", koja je u stečaju, Doo „Poljovet“, Doo Agro-Mašić, Doo Agro-Kukuruzović, Doo Novalić, Doo Peštalić, Doo „Biberkić“, Teravet , Poljoprivredna zadruga "PMG-VIP", "Naturprodukt," "Mat trade" Gradačac , Doo "Aes-Trans" Donji Lukavac , Doo "Fruits More" Gradačac, Doo "M-DŽ" Mionioca, Agro-Mujčinović, Doo Bečejac razna udruženja kao što su Udruženje voćara integralne proizvodnje "Voćar" Gradačac, Udruženje povrtlarske proizvodnje (plastične i stakleničke) Donje Ledenice, Udruženje proizvođača mlijeka i mesa, individualni poljoprivredni proizvođači sa svojim farmama, plasticima, robnom proizvodnjom i slično.

U pogledu individualnih poljoprivrednih proizvođača na području grada Gradačac ima cca 12500 domaćinstava i od toga broja procjena je da se poljoprivredom kao isključivom djelatnošću i jedinim izvorom prihoda bavi cca 50-60% domaćinstava.

Na evidenciji zavoda za zapošljavanje u mjesecu 31.01.2020 god. nalazilo se 6158 od toga žena 3.408. Obrazovna struktura nezaposlenih lica: VSS – 342, VŠS-13, SSS-1518, VKV-20, KV-1774, PKV-191 i NKV-2300 od toga žena 3408. Registrovanih poljoprivrednih proizvođača kao djelatnost ima cca 230. Pretpostavlja se da veći dio ovih lica dohodak ostvaruju po osnovu poljoprivredne proizvodnje, a da su se na evidenciji Zavoda za zapošljavanje prijavila da bi ostvarila zdravstveno osiguranje.

Ukupan dohodak individualnog sektora poljoprivrede za općinu iznosi:(statistički pokazatelj)

- U 2011. god. – 12.500.000,00 KM,
- u 2012. god. – 7.700.000,00 KM
- u 2013 god - 14.541.020,30 KM
- u 2014 god - 1.4.268.343,81 KM
- u 2015 god 20.345.000.00 KM
- U 2016 god 28.550.421,00KM
- U 2017 god 20.811.502,33 KM
- U 2018 god 24.511.350,50KM
- U 2019 god. 27.541.000,00 KM

2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE RELJEFA

Područje grada Gradačac zauzima južni i nešto jugoistočnog dijela srednje Posavine koja se proteže na dijelu sjeverne Bosne u prostoru od 45°10 do 44°45 sjeverne geografske širine te od 18°48 geografske dužine (istočno od Griniča).

Karakter reljefa određuje postojanje dviju zona: ravničarska zona i zona uspona. Ravničarska zona pripada Posavini a zona uspona nastavlja i završava se na padinama Majevice i Trebave. Zona uspona po karakteru reljefa dijeli se na tri mikrozone i to: valovito talasasta, brežuljkasta i bregovita.

U pogledu visinskih odnosa treba istaći da oni nisu jako izraženi na ovom području i kreću se od 100 - 600 metara nadmorske visine.

Karakteristiku reljefa ističu još ispresijecanost terena sa potocima, uvalama i putevima.

3. PEDOLOŠKE OSOBINE I UKUPNE ZEMLJIŠNE POVRŠINE

3.1. Pedološke osobine

Zemljišta ovog područja svrstana su u dvije grupe. U prvu grupu dolaze dolinska zemljišta i druga grupa bregovita zemljišta. Dolinska zemljišta odnosno zemljišta riječnih dolina do prvih terasa, prvenstveno dolaze u obzir za industrijsku-intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

Bregovita zemljišta, izuzev valovite mikrozone, nemaju pedološka svojstva za industrijsku poljoprivrednu proizvodnju ratarskih kultura. Medjutim dobar dio ovih površina predstavlja vanredne mogućnosti za rentabilnu voćarsku i vinogradarsku proizvodnju. Ova zemljišta su podložna erozijama.

U pogledu hidrografskih prilika ovo područje je isprijecano potocima i potočićima od kojih jedan dio presuši u toku ljeta. Posebne karakteristike ove mreže su vodotoci koji brzo nabujaju i poplavljuju doline kroz koje protiču, nakon čega se voda sliva u najniže predjele (ravničarski rejon) plaveći usjeve. Pored toga rejon uspona karakterišu erozioni procesi, a ravničarski rejon podzemne vode. U ravničarskom rejonu neophodni su hidromeriolacioni zahvati, a na rejonu uspona zaštita od erozije i uredjenje bujica.

3.2. Ukupne zemljišne površine

Ukupna površina poljoprivrednog i šumskog, na području grada Gradačac do 1992.godine iznosila je 41.724 ha i to:

- oranice	23.241 ha ili	57,268%
- livade	3.518 ha ili	8,431%
- pašnjaci	494 ha ili	1,183 %
- voćnjaci	3.136 ha ili	7,516%
- vinogradi	4 ha ili	0,009 %
- šume	9.368 ha ili	22,452%
- neplodno zemljište	1.963 ha ili	4,704%

Od ukupnih 41.724 ha (100%) individualni sektor zauzima 33.515 ha ili 80,32 % oranice individualnog sektora u odnosu na ukupne površine individualnog sektora zauzimaju 19.144 ha ili 57 % livade 2.458 ha ili 7,33 %, pašnjaci 404 ha ili 1,20 %, voćnjaci 2.888 ha ili 8,61 %, vinogradi 2.0 ha ili 0,005%, šume 8.199 ha ili 24,46 % i neplodno zemljište 420 ha 1,253%.

Društveni sektor u ukupnim površinama učestvuje sa 8.209 ha ili 19,67 %. oranice društvenog sektora u odnosu na ukupne površine opštine zauzimaju 4.097 ha ili 49,90 % livade 1.060 ha ili 12,91 %, pašnjaci 90 ha ili 1,096 % , voćnjaci 248 ha ili 3,02 % , vinogradi 2 ha ili 0,024%, šume 1.169 ha ili 14,24 % i neplodno 1.543 ha ili 18,79 %.

Ukupne površine poljoprivednog i šumskog zemljišta januar 2020godine iznosi 22.380 ha i to:

- oranice	12.634 ha
- livade	281 ha
- voćnjaci	3.600 ha
- vinograda	5 ha
- pašnjaci	258 ha
- šume	5.498 ha
- neplodno zemljište	104 ha

Od ukupnih površina 22.380 ha ili 100%, individualni sektor zauzima 20.571 ha ili 92,84 %

Na zemljište koje je predmet raspodjele, a koje je u vlasništvu države ili drugih pravnih subjekata otpada:

- Zemljište «Bosnaprodukt» 245 ha
- zemljište PD DP «Napredak» 700 ha

Zemljište «Bosnaprodukta» je u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede Tk-a i izvršena je podjela prema raspisanom javnom oglasu u 2012 godini koji ubrzo prestaje te će se izvršiti revizija i postupiti po propisima iz ove oblasti.

Zemljište PD DP „Napredak“ Gradsko vijeće Grada Gradačac donijelo je odluku o gospodarenju ovim zemljištem na osnovi uvida u posjedovnu evidenciju ne obraćajući pažnju na vlasničku strukturu koja je kasnije zakomplicirala ovu oblast. Neophodno je što hitnije riješiti ovaj gorući problem u okviru zakonskih propisa.

4. KARAKTERISTIKE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Poljoprivrednu proizvodnju čine: ratarska, stočarska i voćarska grana, a u okviru ratarske grane obavlja se proizvodnje merkantilne pšenice, kukuruza, krmnog bilja, krompira za industrijsku preradu plastenička i staklenička, sirovog duhana, sjemenskog krompira i dr. U okviru voćarske grane vrši se zasnivanje visoko stablašica kontinentalnog i južnog voća, zasnivanje vinograda, kao i zasnivanje koštičavog jezgrastog i drugog voća. U okviru stočarstva vrši se tov junadi, uzgoj rasplodnih junica, tov svinja, uzgoj rasplodnih ovaca, uzgoj pilenki teških roditeljskih linija, uzgoj pilenki lakih roditeljskih linija, uzgoj brojlera i dr.

4.1. Ratarska proizvodnja

4.1.1. Pšenica

Na području grada odmah iza kukuruza najzastupljenija ratarska kultura bila je pšenica. Pšenica obezbjeđuje stočarskoj proizvodnji neophodno potrebnu slamu, i uklapa se u plodored. Proizvodnju pšenice na području općine karakterišu relativno niski prinosi i nestabilna proizvodnja koja varira po godinama u zavisnosti od vremenskih prilika. U posljednje vrijeme prisutan je blagi porast sjetvenih površina ove kulture upravo iz razloga što je ova kultura premirana od strane federalne vlade. Vizuelna i ostala zapažanja glede ove kulture su pozitivna u smislu porasta bioloških i ostalih osobina. U 2019.g. ukupan prinos ove kulture po jedinici površine bio je 4,2 tone/ha.

4.1.2. Kukuruz

Kukuruz je najzastupljenija kultura koja se uzgaja na ovom području. Kukuruz je industrijska biljka od kojeg se može dobiti veći broj proizvoda, a posebno u stočarskoj proizvodnji. Planska proizvodnja kukuruza trebala bi se orjentisati na preradjivačke kapacitete kao i stalno povećanje stočnog fonda. Proizvodnja kukuruza na području općine ima perspektivu sa posebnim osvrtom na sortiment koji je pogodan za spravljanje silaže. U budućoj sjetvi kukuruza potrebno je obratiti pažnju na novi sortiment i to provjerenih proizvođača i educirati poljoprivredne proizvođače oko spravljanja silaže kao hrane za stočni fond. Primijetno je povećanje sjetvenih površina ove kulture uglavnom silažnog za spravljanje stočne hrane. Ukupan prinos ove kulture u 2019. g. po jedinici površine bio je 5,8tona/ha,

4.1.3. Krmno bilje

Proizvodnja krmnog bilja je neposredno vezana za unapredjenje stočarske proizvodnje. Ovo se naročito odnosi na individualni sektor jer je stočarska proizvodnja kod individualnih proizvođača obuhvaćena gotovo u cjelosti. Obezbjedjenje kvalitetne krmne baze, pored smještaja i njege, je osnovni elemenat za rentabilno i visokoproduktivno stočarstvo. Tendencija

porasta ukupnih sjetvenih površina stočnog krmnog bilja ove grupe predstavljaju pozitivne kvalitetne promjene u razvitku poljoprivrede ovog područja. Ove promjene bi vodile poboljšanju stočne hrane i plodnosti zemljišta što je u cilju povećanja intenzivnosti proizvodnje.

Proizvodnja krmnog bilja na području općine ima perspektivu u odnosu na povećanje stočnog fonda. U samoj sjetvi treba voditi računa o kvalitetu sjemena i izvršiti educiranje poljoprivrednih proizvođača za ovaj vid proizvodnje jer je na terenu prisutna nestručna sjetva ovih kultura.

4.1.4. Industrijsko bilje

Od industrijskog bilja u ovom području trebalo bi se usmjeriti na sadnju duhana, sjetvu soje kao sirovine za spravljanje stočne hrane, sadnju korparske vrbe, te uljane repice kao zdrave hrane u ljudskoj ishrani.

4.1.5. Soja

Soja ima višestruki značaj u preradivačkoj industriji, stočarstvu, a u posljednje vrijeme koristi se kao zdrava hrana u ishrani. Ovu kulturu treba planirati na zemljištima koja su pristupačna za mašinsku obradu i boljih fizičkih i ostalih svojstava. Za ovu kulturu na području općine postoje preradivački kapaciteti, a proizvodnju bi trebalo usmjeriti na ugovaranje za poznatog kupca i preradivača prinios u 2019 od bio je 2,0 tona/ha-

4.1.6. Duhan

Duhan je specifična industrijska biljka koja ima privredni značaj za područje općine zbog svoje specifičnosti u primarnoj obradi poslije obavljene berbe. Duhan je biljka koja traži puno radne snage pa je jedna od najpogodnijih kultura za apsorpciju viška radne snage koja se javlja na selu i to one radne snage gdje se ne traži veliki fizički napor već više stručnosti i specijalizacije u poslu. Upravo to je jedan od osnovnih činilaca unapređenja poljoprivredne proizvodnje uopšte. Na području grada to je usitnjena proizvodnja gdje je po domaćinstvu angažovano svega 0,5 ha, jer se uglavnom radi o brdskim terenima i malim parcelama. Postoje mogućnosti (perspektiva) za proizvodnju duhana prvenstveno uvođenjem drugog tipa duhana (virdžinija) s tim što su potrebna ulaganja u sušnice za sušenje ovog tipa duhana.

Čitavu problematiku oko sadnje, izbora parcele, sušenja i sve tehnologije koje prate ovu proizvodnju izvršio bi, a i vrši stručni tim DD "Duhan" Gradačac (koja je doživjela transformaciju vlasništva), firme koja se bavi proizvodnjom i obradom istog. Unazad nekoliko godina počela je i ozbiljnija proizvodnja duhana tipa virdžinija, gdje se duhan suši vještački na sušnice. Problematika u ovoj proizvodnji je oko isplate premija, a zbog velikog avansiranja proizvodnje i nepovoljnih kredita dolazi do smanjivanja proizvodnje. U 2019. godini sadnja duhana izvršena je na 150 ha kako u RS tako u FBiH. prinios u 2019 god bio je 0,4 tona/ha-

4.1.7. Povrtlarske kulture

Za pravilnu ishranu stanovništva povrće je od neprocjenjive važnosti. Povrtlarske kulture imaju veliki značaj kao kulture koje se proizvode za tržište i za prehrambenu industriju. Neku plansku proizvodnju moguće je organizovati uvezanu sa prehrambenom industrijom odnosno preradom.

S obzirom na blizinu prehrambenih kapaciteta te povoljnih klimatskih i drugih uslova tradiciju u gajenju povrća na području općine moguće je razviti krupnu robnu proizvodnju osvrćući se na preradivačke kapacitete "Vegafruit-Svit", "Frigosa", "Fane" i dr. s tim da ta proizvodnja bude ugovorena i po garantovanim zaštitnim otkupnim cijenama.

Na području grada dolazi do povećanja sjetvenih površina pod povrtlarskim kulturama, a posebno plasteničke i stakleničke proizvodnje. U plasteničkoj i stakleničkoj proizvodnji dolazi do širenja kontrolirane proizvodnje u smislu (temperatura, vlaga, integralna zaštita i dr.) odnosno što manje uticaja od strane atmosferskih faktora i svega onoga što zagadjuje zdravu okolinu. Ovaj vid proizvodnje je dosta izražen u ravničarskom dijelu općine, u eksperimentalnom je obliku i na ostalim dijelovima općine. U cjelokupnoj povrtlarskoj

proizvodnji je prisutan brži napredak u smislu povećanja površina i primjene svih dostignuća koje prate ovu granu poljoprivrede. Ovdje je bitno napomenuti da se površine koje su poslije rata bile zasijane pšenicom i nekim drugim neprofitabilnim kulturama sve više zasijavaju povrtlarskim kulturama kao i podižu se staklenički i plastenički zasadi u cilju ostvarivanja dobiti po jedinici površine.

4.1.8. Ostale žitarice

Za grad ostale žitarice u koje spadaju ječam, zob i raž su od manjeg značaja. Ovim kulturama se zasijavaju manje površine. Zob i ječam služe kao reprodukcioni materijal u stočarstvu, a raž uglavnom kao slama za prostirku. Tehnologija proizvodnje zobi i ječma je identična agrotehnici pšenice. Ove žitarice trebale bi biti zastupljene u brdskim predjelima i zemljištima skromnih zahtjeva i drugih osobina.

4.1.9. Tabela prikaz sjetvenih površina u 2020. god.

(Statistički pokazatelji sjetve FBiH/RS)

r/br	Kultura	Prinos tona/ha u 2019. god.	Površina ha u 2019. god.
1	Pšenica	4,2	1000
2	Kukuruz	5,8	3900
3	Soja	2,0	15
4	Duhan	0,40	150

4.1.10. Plan proljetne sjetve za 2020. godinu – statistika

Naziv kulture	Ostvareno u 2019.g.	Planirano u 2020.g.
Pšenica jara	-	-
Raž jara	-	-
Ječam jari	-	-
Zob jara	45	45
Kukuruz za zrno	3850	3800
Kukuruz u silažu	4700	4600
Djetelina	30	35
Lucerka	20	25
DTS	200	250
Duhan	160	150
Krompir	750	765
Grah	160	160
Crni luk	175	190
Bijeli luk	40	45
Kupus	700	740
Paradajz	90	95
Paprika	90	95
Krastavac	75	80
Ostalo povrće	90	95
Ostalo krmno bilje	200	230
Soja	10	12
Šećerna repa	-	-
Korparska vrba	6	8
UKUPNO	11.386	11.320

4.2. Stočarstvo

Na području grada kao i za uzgoj produktivnih rasa stoke postoje klimatski, zemljišni i drugi uslovi, a raspoloženje proizvođača prema novim rasama u stočarstvu kreće se u pozitivnom pravcu.

Komplementarnost stočarske i ratarske proizvodnje uslovljavaju potrebu njihovog srazmjernog i paralelnog razvoja kako u brojčanom stanju analogno tome i u površinama. Radi daljnjeg praćenja razvoja stočarske proizvodnje na području grada dajemo tabelarni prikaz brojčanog stanja, januar 2020.g.

Statistički pokazatelji

r/b	Naziv	Brojno stanje januar 2020. god.	Brojno stanje januar 2019. god.
1.	Goveda – ukupno	3900	5800
2.	od toga krave i steone junice	3100	5190
3.	Ovce – ukupno	4300	4300
4.	Od toga ovce za priplod	3200	3100
5.	Svinje – ukupno	800	680
6.	Od toga krmače i suprasne nazimice	50	38
7.	Konji – ukupno	84	85
8.	Od toga kobile i ždrebne omice	7	8
9.	Koze – ukupno	145	160
10.	Košnice pčela	3450	3550

Iz gornje tabele vidljiv je pad stočnog fonda te treba potražiti razloge ovakvog negativnog trenda.

U govedarstvu, vodećoj grani stočarstva, predviđen je simentalac odnosno domaće šareno goveče u tipu simentalac i to na cijelom području. Širenjem ove rase treba da ide putem pretapanja sadašnjeg fonda goveda kao početnog materijala i to vještačkom oplodnjom (provjerenim sjemenom i poznatih osobina). U cilju intenziviranja stočarske proizvodnje potrebno je uticati pored ostalog i na poboljšanje strukture stočnog fonda usmjeravajući ga više na proizvodno stočarstvo.

Daljnijim djelovanjem stihije na ovaj tako značajan faktor mogućnosti intenziviranja proizvodnje, a posebno u fazi uvođenja novih produktivnih rasa, ne bi se dobio onaj efekat koji je moguće dobiti. Zato je neobično važno uspostaviti najoptimalniju srazmjeru unutar pojedinih grana stočarstva i između njih. Tržna proizvodnja u stočarstvu i usmjeravanje ove krupne grane na ovu proizvodnju (a to i jeste cilj) bilo bi znatno veće ako bi se riješio plasman stoke i stočnih proizvoda na dugoročnoj osnovi. Bez takve koncepcije teško je zamisliti da bi stočarstvo moglo otići dalje od stanja u kome je sada bez obzira na manji ili veći kvalitet rasa. Plasman i kooperativna saradnja imaju presudnu ulogu na stanje i dalje unapređenje stočarstva. U stanju gdje predominantnu ulogu ima individualni poljoprivredni proizvođač koji je jedva u stanju da izvrši jednostranu (prostu) reprodukciju, a da ne govorimo o proširenoj, neohodna je intervencija šire društvene zajednice u razvijanju raznih oblika proizvodne saradnje u ovoj oblasti. Na području općine prisutno je brže gašenje većih farmi muznih. Ove farme krava za proizvodnju mlijeka i tovnih junadi (produžni tov), odvajanju ženskog podmlatka provjerenih genetskih osobina. naslanjaju se na plasman mlijeka prema mljekari "Inmer" i mliječnom putu kao i ostalim mljekarama u bližem okruženju, plasman mesa je prepušten samim poljoprivrednim proizvođačima. Stanje u ovoj proizvodnji je stabilno i nema nekih izraženih bolesti koje su prisutne u drugim okruženjima, mada posebnu pažnju treba posvetiti nomadskoj ispaši ovaca koji je problem na ovom području, zbog pojave bolesti i šteta na poljoprivrednim usjevima i sl.

4.3. Voćarsko vinogradarska proizvodnja

Voćarstvo ima značajnu ulogu u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, a i privredni uslovi za uzgoj voća znatno su povoljniji na području općine. U strukturi dominira šljiva stenley, čačanske sorte, neke nove sorte, sporadično požegača. Ono što je interesantno za šljivu je širenje čačanskih sorti (čačanska pozna, rana, rodna, ljepotica i dr.). Ove sorte šljiva prispijevaju među prvim čisto su stolne sorte, atraktivne su na tržištu, a mogu se koristiti i u industrijskoj proizvodnji. U sortimentu šljive treba mijenjati sortu Stenlej drugim sortama otpornijim na bolest moniliju koja predstavlja krupan problem za voćarenje ovom sortom šljive. U okviru ostalih voćnih vrsta mogla bi se izdvojiti jabuka (razne sorte jabuka ali najzastupljenija je ajdared) koja je trenutno u velikom brojčanom i površinskom usponu (uglavnom gusti sklopovi) odnosno po jedinici površine veći broj sadnica. Orijentacija u voćarstvu ovog područja mora biti usmjerena na perspektivnost i plasman pojedinih vrsta odnosno sorti. Tu bi se na prvom mjestu mogla naći šljiva sa svim svojim sortama, jabuka koja je inače deficitarna na ovom području i ostale voćne vrste. Razmatrajući problem buduće orijentacije u voćarstvu moralo bi se oslanjati na proizvodjačkim kapacitetima ove i bližih općina.

Kada govorimo o unapređenju voćarstva onda se mora imati na umu više faktora koji utiču na njegov razvoj. Voćarstvo predstavlja veoma specifičnu granu poljoprivrede koja zahtijeva mnogo stručnog znanja, stalna ulaganja, provodjenje osnovnih agrotehničkih mjera, znatan angažman radne snage i druga dostignuća koja prate ovu granu poljoprivrede. Samo u tom slučaju uz odgovarajuće zemljišne i klimatske uslove možemo očekivati ustaljene prinose odgovarajućeg kvaliteta i određene ekonomske efekte.

I ono što se može reći za voćne vrste a to je da osim šljive i to pojedinih sorti sve ostale voćne vrste su deficitarne ili ih uopšte nema u ponudi na našem području. Radi se prvenstveno o razvoju voćarstva onih kultura koje traže angažovanje velikog broja radne snage, a takve robe bi se mogle ponuditi i plasirati na zapadnom tržištu Evrope.

U daljem tekstu dajemo brojčano stanje voćnih vrsta po statističkim pokazateljima januar 2020.g.

Vrsta voća	Broj stabala ukupno u 2020.g.
Trešnje	80.000
Višnja	8.000
Kajsija	26.000
Jabuke	1.150.000
Kruške	450.000
Dunje	4.050
Šljive	1.470.000
Breskve	26000
Orasi	19.800
UKUPNO	3.233.850

Planirane proizvodnje koje bi mogle biti predmet izvoza u 2020.g. su:

- 12000 t šljive;
- 5500 t jabuke;
- 1000 t kruške.

5. SUBJEKTI KOJI SU UKLJUČENI U POLJOPRIVREDNU PROIZVODNJU

5.1. "Naturprodukt" d.o.o. Gradačac (direktor Hećimović Senad)

Firma "Naturprodukt" posjeduje tvornicu komposta za uzgoj šampinjona, kapaciteta 240 tona, mjesne proizvodnje koja predstavlja jedinu proizvodnju te vrste u BiH.

Momentalna iskorištenost kapaciteta je 80% jer nije dovršena druga komora za pasterizaciju. Uz malu dogradnju platoa za namakanje slame kapacitet bi se mogao povećati na 320 tona mjesečno proizvodnje, a uvođenjem linije za briketiranje komposta mogao bi se postići izvoz na tržište Republike Hrvatske.

Plasman proizvoda se odvija na cijelom prostoru BiH, a najveći je na području Sarajevskog i Tuzlanskog kantona.

Problemi koji limitiraju proizvodnju u poslovanju firme ogledaju se u više segmenata, a najvažniji su sljedeći:

1. nepovoljna kreditna sredstva za ovakav vid proizvodnje (kratak rok otplate);
2. stvaranje gljivarskog sektora koji je u ratu totalno uništen, prepušten je većim dijelom na teret domaće proizvodnje komposta;
3. Ne postojanje obrtnog kapitala za kvalitetno praćenje proizvodnje jer specifičnosti proizvodnje iziskuju lagerovanje sirovina (pšenica slama) na godišnjem nivou;
4. Ne postojanje Vladinih zaštitnih mjera za ovakav vid proizvodnje jer za uvoz komposta ne postoji niti carinska stopa.

5.2. "INMER" d.o.o. Gradačac

"INMER" d.o.o. Gradačac jedna je od vodećih mljekara u Bosni i Hercegovini, a proizvodnjom i preradom mlijeka i mliječnih proizvoda bavi se od 1999.godine. Proizvodnja mljekare Inmer temelji se isključivo na domaćoj sirovini, a proizvodi robnih marki MIG, domaće blago i Dukat prisutni na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.

Ključni poslovni iskorak današnje mljekare "Inmer" d.o.o. učinjen je 1. juna 2007.godine, kada mljekara Inmer ulazi u sastav Dukat mliječne industrije d.d.

Dukat d.d. je danas vlasnik Inmer d.o.o. Planovi za Inmer i cjelokupno tržište BiH vrlo su ambiciozni i u toku je njihova realizacija - intenzivno razvijanje primarne proizvodnje mlijeka u partnerskoj saradnji s proizvođačima mlijeka, razvijanje domaće proizvodnje, uvođenje novih znanja i tehnologija, jačanje robnih marki uz insistiranje na vrhunskoj kvaliteti proizvoda.

Investiranje u proširenje kapaciteta i kvalitetu proizvoda mljekare Inmer započelo je već 2007.godine u sklopu dvogodišnjeg investicijskog plana Dukat mliječne industrije, vrijednog dva miliona eura. Tako su kapaciteti za prijem i preradu svježeg mlijeka, kao baza poslovanja, udvostručeni na sadašnjih 200.000 litara dnevno, dok je prerada mlijeka u prvom kvartalu 2013.godine povećana u odnosu na 2012 godinu. Osim na tržištu BiH, proizvode mljekare Inmer Dukat plasirana na tržištu Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Kosova i Makedonije.

Osnovna odrednica društveno odgovornog poslovanja Dukat mliječne industrije jest poticanje primarne proizvodnje mlijeka na svim tržištima gdje je Dukat prisutan vlastitom proizvodnjom. Stvaranje i njegovanje partnerskih odnosa s proizvođačima mlijeka, financijska, stručna i savjetodavna pomoć stručnog tima agronoma i veterinara, koji su svakodnevno na raspolaganju kooperantima, odlika je ali i konkurentna prednost Dukat mliječne industrije na svim tržištima na kojima je prisutna vlastitom proizvodnjom. Velike napore Dukat mliječna industrija ulaže u razvoj poslovnja kooperanata čije poslovanje prilagođava standardima proizvodnje mlijeka propisanim od strane Europske Unije.

Mljekara Inmer u svom sustavu otkupa mlijeka broji više od 800 proizvođača mlijeka i 120 otkupnih stanica opremljenih suvremenim laktofrizima. Pored toga u otkupu učestvuju i 2 zadruge i 2 proizvođača koji ukupno otkupljuju mlijeko od preko 1400 proizvođača mlijeka.

Dnevno mljekara Inmer otkupljuje više od 80.000 litara svježeg mlijeka, a otkup i prerada mlijeka povećava se iz dana u dan ulaskom mljekare Inmer u sastav Dukat mliječne industrije.

Mljekara Inmer danas zapošljava 67 uposlenih, te nastoji u organizaciju uključiti što veći broj mladih obrazovnih kadrova sa područja grada Gradačac, i šire.

5.3. „Mliječna industrija 99“ d.o.o.

„Mliječna industrija 99“ d.o.o. je osnovana 2015 godine, kupovinom strateškog udjela od Zott International GmbH, Mertingen, Njemačka. Osnovna djelatnost kompanije je prerada i promet mlijeka i mliječnih prerađevina. Kompanije je locirana u Gradačcu, u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, sa strateškom pozicijom u blizini granice sa Republikom Hrvatskom i odgovarajućim putnim komunikacijama. Trenutno je u kompaniji zaposleno 59 mladih i energičnih radnika, od kojih je 12 visokoobrazovanih, sa kontinuiranim rastom broja zaposlenih. Pored toga, preko 1500 zadovoljnih kooperanata dolaze kao rezultat ozbiljnog i sistemskog rada i pristupa otkupu sirovog mlijeka. Dnevni kapacitet mljekare je 250,000 litara sirovog mlijeka, dok u ovom trenutku otkupljuje preko 90,000 litara. Mlijeko otkupljuje na čitavom teritoriju Bosne i Hercegovine, te u zadnje vrijeme u nedostatku sirovine na domaćem tržištu, sirovo mlijeko uvozi iz Hrvatske, Njemačke, te drugih evropskih zemalja. Također, kompanije je vlasnik nekoliko certifikata o kvaliteti i kontroli menadžmenta, sljedivosti proizvodnje, kontroli kvalitete, te Halal certifikata. Kao rezultat gore navedenih kompetencija, vlasnik su EU licence za izvoz naših proizvoda u zemlje Evropske Unije, licence koja dokazuje da su proizvodi i proizvodni proces u standardu sa strogim regulativama Evropske Unije. Pored tradicionalnog prisustva na policama bosanskohercegovačkih trgovinskih lanaca, proizvodi brendova „Natura“ i „Milkland“ mogu se naći i na policama zemalja u regionu (Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Kosovo, Makedonija, Albanija). Prodaja je koncipirana na način da za svako od gore navedenih tržišta ima generalne uvoznike i distributere, u čijem asortimanu se mogu naći proizvodi brendova „Natura“ i „Milkland“. Problemi s kojima se susreće mljekara je nedostupnost edukovane i iskusne radne snage, problemi birokratske prirode te mnogi drugi problemi.

5.3. DOO «Biberkić» Gradačac

Bavi se uzgojem i proizvodnjom pilećeg mesa. U okviru firme «Biberkić» objedinjene su sve farme koje egzistiraju na području općine za uzgoj brojlera a koje nisu u sastavu «Pilkoma», a to su:

1. Biberkić Fadil kapaciteta	10000 kom
2. Biberkić Nermin kapaciteta	15000 kom

Godišnja planska proizvodnja sastoji se od 5 turnusa i iznosi 600000 kom. Firma «Biberkić» trenutno ima 38 kooperanata sa područja Tuzlanskog, Posavskog kantona i Brčko Distrikta. U okviru firmi radi klaonica kapaciteta 700 komada brojlera na sat, a u toku je pripremna faza za nadogradnju klaonice kapaciteta 2000 kom/sat. Firma posjeduje vlastitu mješavinu hrane.

5.5. ZZ «Ledenička dolina»

ZZ «Ledenička dolina» je u stečaju - nema uopšte proizvodnje

5.6. DOO «Vegafruit-Svit»

U procesu privatizacije fabrika za preradu voća i povrća «Bosnaprodukt» doo Gradačac je ugašena kao privredni subjekt. Pravni nasljednik «Bosnaprodukta» je «Vegafruit» doo Brijesnica Mala.

Proizvodni program u fabrici «Vegafruit» doo pogon Gradačac ostao je isti u odnosu na «Bosnaprodukt». Proizvodni program fabrike obuhvata:

- proizvodnju marmelade, džema i pekmeza;
- proizvodnju voćnih sirupa i sokova;
- proizvodnju alkohola (rakije – šljivovica, viljamovka, jabukovača);
- preradu povrća (krastavac, paprika, cvekla, đuveč, ajvar);
- proizvodnju duboko zamrznutih voćnih kaša .

Fabrika posjeduje vlastitu hladnjaču.

U «Vegafruit» d.o.o. pogon Gradačac uradjena je sanacija u građevinskom i tehnološkom dijelu fabrike. U tehnološkom dijelu instalirane su nove proizvodne linije koje zadovoljavaju visoke standarde:

- linija marmelade 30 t/24 h
- linija voćnih sirupa 6000 l/h
- linija alkohola 6000 l/h

Osim navedenih novih linija izvršena je sanacija hladnjače kapaciteta 2100 t.

Pored instalirane opreme u fabrici su uvedeni standardi ISO 9001:2000 i HACCP.

Fabrika osim na domaćem tržištu svoje proizvode plasira u susjedne zemlje, zemlje EU i prekookeanske zemlje.

Razvojni programi fabrike obuhvataju:

- proizvodnja kečapa;
- proizvodnja duboko zamrznutog voća (rolend).

U cilju poboljšanja kooperacije između primarnih poljoprivrednih proizvođača (zemljoradničke zadruge, udruženja, individualni proizvođači) s jedne strane i fabrike s druge strane poželjno je blagovremeno potpisivanje ugovora o otkupu voća i povrća.

Prijedlozi u kojem bi smjeru trebalo djelovati za poboljšanje uslova rada:

1. Formiranje agrobanke koja će pratiti razvoj poljoprivrede,
2. Pronalaženje nosioca istinskog primarnog agrara (farmer, zadruga, udruženje)

Proizvodnja hrane u Federaciji BiH predstavlja prioritetnu granu. Ova proizvodnja je makro ekonomskom vizijom razvoja ocijenjena kao osnovna poluga razvoja društva. Uvoz srodnih proizvoda u FBiH je ogroman pa su i mogućnosti supstitucije uvoza izuzetno velike, kao i mogućnosti izvoza su izuzetno velike, pored navedenog i svijest potrošača se kontinuirano razvija i sve više potrošača se opredjeljuje za domaće proizvode.

Karakteristike proizvoda koje odlučuju o uspjehu i neuspjehu u datoj djelatnosti su kvalitet, rokovi isporuke, cijene i karakteristike proizvoda. U procesu proizvodnje su prisutna uska grla i oštećenja na objektima, opremi, infrastrukturi, ali se kapacitet koristi u granica mogućih.

Uz planiranu proizvodnju na proizvodnim linijama bila bi potpuna uposlenost kapaciteta i proizvodnje da bi se organizovala u dvije smjene, a u jeku sezonske proizvodnje bi se organizovala u tri smjene. Instaliraju se kapaciteti za voćne kaše za duboko zamrzavanje voća 25 tona na dan.

Kao imperativ u narednom periodu se postavlja zadatak jačanje kadrovske osnove tvornice, posebno inženjerskim kadrovima koji će biti u stanju preuzeti znanje i unaprijediti proces, podići kvalitet i sigurnost proizvoda.

5.9. PZ „PMG-ViP” Gradačac

PZ „PMG –ViP“ Gradačac osnovana je krajem 2002. godine sa prevashodnim ciljem da poveže primarnu proizvodnju, preradu i plasman voća i povrća prerada kukuruza šećerca. U ovom momentu Zadruga broji 51 zadrugara – osnivača i oko 200 kooperanata. Zadrugari dolaze pretežno sa teritorije Općine Gradačac. To su voćari i povrtlari na otvoreno i u zaštićenom prostoru. U okviru zadruga instalirana je linija za kuhanje, vakumiranje i sterilizaciju kukuruza šećerca, plinska sušnica manjeg kapaciteta, mašine sortirke za jabuku, mašine za čišćenje, kalibriranje i vaganje krompira i luka. Uz gore navedeno Zadruga posjeduje i hladnjače kapaciteta 400 tona.

Trenutno broji 6 stalno zaposlena radnika, a u sezoni oko 15 radnika po Ugovoru o povremenim i privremenim poslovima.

Proizvodi koji su portfolij u PMG-ViP su: jabuka, luk, krompir, kukuruz šećerac, bamija, a ostali proizvodi po momentu prispjjeća.

Proizvodi se za sada plasiraju samo na domaćem tržištu u velikim tržišnim centrima Konzum, Mercator, Džananović, Robot Comerc koji se nalaze u Sarajevu, Tuzli, Zenici, Mostaru i dr.

U 2007. godini potpisan je ugovor o zakupu objekta i zemljišta do 2020 godine.

PZ PMG-ViP može plasirati šljivu od svojih zadrugara, a ujedno pokušava pronaći zapadno evropsko tržište za šljivu.

PZ PMG-ViP je radio dugoročno planiranje i došlo se do podataka da je očekivati u narednim godinama berbu šljive u količinama od 13.000-15.000 tona, a jabuke 5.500-6.500 tona i kruške oko 3000 tona dobre kvalitete na području grada Gradačac na godišnjem nivou.

6. MREŽA PROTIVGRADNIH STANICA

Na području grada Gradačac se trenutno nalazi u potpunosti izgrađenih sedam protivgradnih stanica na slijedećim mjestima:

- Protivgradna stanica Br. 147 Ledenice Donje, kod strijelca Stojana Stanića
- Protivgradna stanica Br. 148 Novalići, kod strijelca Sefera Omerovića
- Protivgradna stanica Br. 149 Mionica (Krčevine), kod strijelca Hasana Mujića
- Protivgradna stanica Br. 150 Vučkovci, kod strijelca Omera Omerčevića
- Protivgradna stanica Br. 151 Jelovče Selo, kod strijelca Emina Mešanović
- Protivgradna stanica Br. 152 Zelina Srednja, kod strijelca Mehmeda Džinića
- Protivgradna stanica Br. -- Gornje Srnice

Svaka protivgradna stanica na početku protivgradne sezone je snabdjevena sa po 12 protivgradnih raketa.

U periodu protivgradne sezone 2005 i 2006. godine, ispaljene su 52 protivgradne rakete tipa TG –10, a u 2007.godini bilo je pripremnih aktivnosti ali nije ispaljena ni jedna raketa, znači na zalihi su bile 72 rakete, u 2008.godini ispaljeno je 78 raketa, u 2009.g. ispaljene su 22 rakete u 2010.g. Ispaljeno je 26 raketa., u 2011 godini ispaljeno je 48 raketa, u 2012 godini ispaljeno 20, a u 2013 godini ispaljeno 34 rakete. U 2014 ispaljeno 67 rakete u 2018 god ispaljeno je 59 rakete, u 2019 godini ispaljeno je 26 raketa. Aktivnosti na protivgradnoj zaštiti su krenule od mjeseca februara tako da će rad 15.04.2020 moći krenuti.

Nadamo se da će se sa širenjem zaštićenog prostora na Tuzlanski kanton podići kvalitet protivgradne zaštite na našem području.

6.1. Efikasnost sistema zaštite od grada

Grad nanosi štete svake godine koje su često katastrofalne. Sistem omogućuje smanjenje šteta od grada i do 80 % od šteta koje su se javljale prije.

Sistem zaštite od grada ne otklanja grad kao pojavu, već smanjuje štete od grada. To znači da u izuzetnim i složenim vremenskim situacijama, kada su gradonosni procesi jakog intenziteta, može i pored dejstva zaštite od grada da dođe do padanja grada i šteta. Međutim, i

tada se štete osjetno smanjuju jer je prirodni proces obrazovanja grada u znatnoj mjeri poremećen.

6.2. Plan aktivnosti protivgradne zaštite na području grada Gradačac u 2020 godini

JODP "Protivgradna zaštita republike srpske" Gradiška, na području grada Gradačac će u protivgradnoj sezoni 2020. godine, braniti teritoriju od 21.800 ha, sa sedam protivgradnih stanica .

Postoji potreba za izgradnjom još jednom protivgradne stanice kako bi se zaokružila branjena površina grada Gradačac i to na području Omeragići- Gornje Ledenice a predračunska vrijednost svih radova iznosila bi za obadvije cca 25.000,00-30.000,00 KM.

7. OSTVARIVANJE NOVČANIH PODRŠKI U PRIMARNOJ POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI

7.1. Novčane podrške koje se ostvaruju na nivou Federacije

Novčane podrške koje poljoprivredni proizvođači ostvaruju na nivou Federacije odnose se na sljedeće grane poljoprivredne proizvodnje:

1. Proizvodnja merkantilne pšenice
2. Krmno bilje na oranicama
3. Proizvodnja krompira za industrijsku preradu
4. Proizvodnja povrća za industrijsku preradu
5. Proizvodnja sirovog duhana u listu roda 2019.g.
6. Proizvodnja sjemenske pšenice
7. Proizvodnja sjemenskog krompira roda 2019.g.
8. Proizvodnja svježeg kravljeg, ovčijeg i kozijeg mlijeka
9. Tov junadi
10. Tov svinja
11. uzgoj rasplodnih ovaca u sistemu uzgojno-seleksijskog rada 50 i više
12. uzgoj pilenki teških roditeljskih linija
13. uzgoj pilenki lakih roditeljskih linija
14. proizvodnja meda
15. proizvodnja morske ribe
16. obilježavanje rasplodnih ovaca

7.2. Novčane podrške koje se ostvaruju na nivou Kantona

Novčane podrške koje poljoprivredni proizvođači ostvaruju na nivou Kantona odnose se na sljedeće grane poljoprivredne proizvodnje:

- Muzne krave u sistemu proizvodnje i otkupa mlijeka
- utovljene svinje
- proizvodnja pilećeg mesa
- vještačko osjemenjavanje
- košnice pčela, lijekovi
- proizvodnja leguminoza
- proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru
- proizvodnja gljiva
- proizvodnja voća
- kapitalne investicije

- regresivanje kamate
- - sufinansiranje troškova za registrovane poljop. proizvođače
- Otkup voća za daljnju prodaju i izvoz

**7.3. Brojno stanje podnešenih zahtjeva za novčanu podršku u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji I broj protokoliranih zahtjeva sa ukupnom visinom novčanih podrški
GODINA 2019**

Tabela 1: Kantonalni podsticaj

A. ANIMALNA PROIZVODNJA					
	Ukupan broj podnešenih zahtjeva	Broj odobrenih zahtjeva i vrijednost u KM	Broj neobradjenih zahtjeva i vrijednost u KM		
				-	-
				-	-
Muzna grla u liniji otkupa mlijeka	2		98.840,00	-	-
Proizvodnja pilećeg mesa	11		98.195,00		
V.O. Plotkinja	1		5.260,50		
				-	
UKUPNO	14		202.295,00		
B. BILJNA PROIZVODNJA					
	Ukupan broj podnešenih zahtjeva	Broj odobrenih zahtjeva i vrijednost u KM	Broj neobradjenih zahtjeva i vrijednost u KM		
Proizvodnja kukuruza	131		45.370,00	--	-----
Proiz. povrća u zašt. prostoru	78		76.400,00	--	-----
				--	-----
Proizvodnja voća	133		456.751,60	--	-----
Proizvodnja kornišona	20		6.857,00		
Podizanje nasada aronije, i koštičavog voća	4		7.200,00		
Otkup vića za daljnju prodaju i izvoz	5		95.081,60		
Podizanje nasada jagode	1		360,00		
Ukupno	372		658.020,20		

OSTALE PODRŠKE					
Kapitalne investicije	3		44.520,00		
Sufinansiranje u nabavci opreme	3		44.200,00		
Sufinansiranje troškova za projekte	1		3.000,00		
Ukupno	7		91.720,00		
SVE UKUPNO	393		951.858,20		

Dosadašnja praksa je pokazala da od ukupne izdvojenih finansijskih sredstava od strane federalnog i kantonalnog ministarstva poljoprivredni proizvođači sa svojim proizvodnjama povuku oko 40-50% sredstava.

U prikupljanju egzatnih pokazatelja od strane nosilaca aktivnosti poljoprivredne proizvodnje pravna lica, zemljoradničke zadruge i ostali, gradska administracija – sektor za poljoprivredu imao je poteškoće u prikupljanju relevantnih pokazatelja koji su bitni za ovaj izvještaj, tako da su moguće neke greške u kapacitetima, obimu proizvodnje i drugim bitnim činjenicama koje mogu da promijene sliku određenog subjekta.

Na kraju ovog izvještaja koji predstavlja početnu osnovu za dijalog i donošenje nekih zaključaka dajemo nekoliko prijedloga, mjera, a oni su:

Na kraju ove informacije može se zaključiti, privređivanje u poljoprivrednom sektoru je vrlo rizično iz više razloga (vremenski uslovi, plasma, cijena, podrška i dr.), a godina 2019 može se reći da je bila optimalna u odnosu na prinose i druge parametre. Posebno se može reći da su novčane podrške sa Kantonalnog nivoa isplaćene sa 31.12.2019 god što do sada nije nikad bilo.

8. PRIJEDLOG MJERA NA POBOLJŠANJU RAZVOJA POLJOPRIVREDE GRADA GRADAČAC

Kada je u pitanju prijedlog mjera na poboljšanje razvoja poljoprivrede grada Gradačac one bi se mogle svrstati u dvije skupine i to:

- mjere koje se donose sa nivoa države – kantona na čije donošenje možemo uticati preko federalnih i kantonalnih poslanika i
- mjere koje možemo donijeti na nivou općine, u okviru ovlasti načelnika i općinskog vijeća.

Prva skupina mjera je daleko veća od kojih ćemo nabrojati neke:

- zabraniti nomadsku ispašu na čitavom području općine (aktivnosti su uveliko u toku, dale su rezultate i treba ih nastaviti);
- očuvanje zemljišta od uništavanja kroz kvalitetniju primjenu zakonskih propisa;
- unutrašnje tržište urediti potpuno slobodno, a protiv nelojalne strane konkurencije primijeniti mjere zaštite domaće proizvodnje kroz carine, prelevmane, kontigente i sl.
- podsticati primjenu struke kroz osnivanje različitih strukovnih udruženja na interesnom osnovu samih proizvođača i njihove kvalitetnije edukacije;
- aktiviranje privredne komore oko realizacije programa razvoja (privredna komora – udruženje agronoma);
- uvodjenje sistema cjenovne sigurnosti poljoprivrednih proizvoda, kao i još mnogo drugih mjera, na čije donošenje možemo uticati sa nivoa općine preko poslanika u parlamentima,

uz prethodno usaglašavanje na nivou općinskog vijeća, a njihovim primjenama na terenu a posebno sa aspekta primjene istih na nivou naše općine kao jedne strateške grane poljoprivrede;

- izdvajanje finansijskih sredstva u budžetu (poljoprivredna proizvodnja) za djelovanja tamo gdje se ukaže potreba cca 3-5 % budžeta.
- pokušati spriječiti štete koje pričinjavaju divlje svinje i psi litalice na poljoprivrednim usjevima i stočnom fondu u koordinaciji sa Lovačkim društvom.

Druga skupina mjera koja se mogu donijeti na nivou općine, a to su:

- izrada kvalitetnih projekata za rekultivaciju zemljišta od sredstava koja se uplaćuju za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta sa nivoa općine u budžet kantona (povratna sredstva);
- nastaviti sa stvaranjem strukovnih udruženja poljoprivrednih proizvođač, zadruga na interesnim osnovama radi lakšeg nastupa na tržištu kako kod nabavke repromaterijala, tako i kod prodaje poljoprivrednih proizvoda;
- uvođenje novih sortimenata, otpornih na bolesti, šljive, jabuke, podizanjem nasada voća za potrebe preradivačke industrije kao i potrebe u svježem stanju, te za izvoz kako u svježem tako i u preradjenom stanju,
- pored razvoja voćarstva posvetiti pažnju razvoju stočarstva - selekcijskoj službi (poljoprivredni zavod – veterinarska služba), povrtlarskoj proizvodnji (platenici i staklenici uz kontroliran režim proizvodnje), kao i povrtlarskoj proizvodnji na otvorenom;
- davanjem olakšica od strane općine privatnim poduzetnicima koji su zainteresovani za podizanje predjivačkih kapaciteta kroz dodjelu lokacija uz minimalnu naknadu kao i olakšica u plaćanju posebnih taksi koje su u nadležnosti općine;
- donošenjem odluka koje proizilaze iz odredbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu i Zakona o vodama, a sve u cilju što efikasnijeg rješavanja problema na terenu.

OBRADJIVAČ

Gradska služba za privredu,
budžet i finansije

PREDLAGAČ

Gradski gradonačelnik